THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINEBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., Ltd. —

67 Elizabeth Street — Telephone Main 4582

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR

SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario January 22nd. 1913

וועט די אמעריקאנער קאנווענשאן בעאיינפלוסען די קענעדער ציוניסטען?

מיר ווייסען, אז יעדע זאך קוקט אויס פון דער ווייטענס פיעל גלענצענדער און שעהנער, און אז פיעל פון דער פראכט ווערט פערמינערט, ווען מען דערנעהנטערט זיך צו דעם.

אזוי איז עס גאנץ אפט.

יעדער כלל האט אבער אויך אויסנאהמען, און איינע פון יענע אויסנאהמען, איז די 18־טע ציוניסטישע קאנווענשאן, וואס די אמעריקאנער ציוניסטישע פעדעראציע האלט אב אין דער אלטער שטאדט פון די ניי־ענגלישע שטאאטען — באסטאן.

קיין ציוניסטישע קאנווענשאן פון די פריהערדיגע, האט זיך ניט אויסגעצייכענט אויף אזוי פיעל, ווי עס איז יעצט דער פאל.

די אמעריקאנער ציוניסטען האבען אויף זייער קאנווענשאן בלויז צו בעריכטען פראגרעס, פארשריט פון אלע זייטען.

עס זענען דאס יאהר אויסגעוואקסען די צאהל פעראיינען. עס איז פערגרעסערט געווארען די מיטגליעדערשאפט. עס זענען צוגעצויגען געווארען פיעלע וויכטיגע פערזענליכקייטען, וועלכע זענען געוואונען געווארען פאר'ן ציוניזם, און פאקטיש, זענען יעצט די שטאאטען, דאס איינציגע לאנד, וואו דער ציוניזם איז ניט בעריהרט געווארען פונ'ם וועלט־בראנד, די ארגאניזאציע האט זיך ניט פערלוירען, און די ניי־געגרינדעטע פראוויזארישע קאמיטע האט איבערגענומען אויף זיך די לייטענדע פיהרונג פון דער ציוניסטישער אלוועלטליכער ארגאניזאציע.

די ציוניסטען האבען דאהיים דאס פולע רעכט בעגייסטערט צו זיין פאר זייער יעצטיגער קאנווענשאן, וועלכע געהט אנט ארויס פון ענגע פארטיי־ראהמען, און נעהמט אויף אזעלכע וויכטיגע פאלקס־ארבייטען, ווי א קאנגרעס פון אמעריקאנער אידען.

ווען דאס זאל אפילו זיין די איינציגע ארבייט, וואס די קאנווענשאן זאל האבען אויפגעטהאן, וועלען זיי פערדינען דעם ווארימסטען דאנק פון יעדען איד, ציוניסט אדער ניט־ציוניסט.

די יעצטיגע קאנווענשאן האט אבער געצייגט נאך עטוואס.

דער אמעריקאנער ציוניזם פון די לעצטע יאהרען, וועלכער האט זיך גאנץ בולט אבגעשפיגעלט אויף די קאנווענשאנס, האט זיך אויסגעצייכענט בלויז מיט איין זאך.

מען איז זיך צוזאמענגעקומען, אבגערעדט, איינגעטהיילט דיא כבודים, אין געשטאלט פון די פערשידענע עמטער, און זיך צוזעגענט, צו טרעפען זיך א צווייטען מאל אין אן אנדער שטאדט.

חוץ אין די אייגענע קרייזען, האבען די קאנווענשאנס א גאנץ קנאפען אינטערעס ארויסגערופען.

אינ'ם פערלויף פונ'ם לעצטען יאהר אבער, האט זיך פיעלעס געביטען.

צוליעב דער מלחמה. האבען זיך אין אמעריקא בעזעצט עטליכע אנגעזעהענע ציוניסטישע פיהרער, און צוזאמען מיט די ניי־געוואונענע פערזאנען און די בעסערע פון די אלטע ציוניסטען האבען זיי א נייע נשמה אריינגעבלאזען אינ'ם אמעריקאניש־ציוניסטישען גוף.

זיי האבען אלע פערשטאנען די וויכטיגקייט פונ'ם מאמענט, פונ'ם היסטארישען מאמענט, אין וועלכען מיר לעבען, און האבען דעם ציוניזם ארויסגעריסען פון די ענגע פארטיי־ראהמען, אריינטראגענדיג איהם אין דער ברייטער אידישער גאס.

די יעצטיגע קאנווענשאן פון די אמעריקאנער ציוניסטען בעדייטעט דארום א וויכטיגע קאפיטעל אין דער געשיכטע פון דער ציוניסטישער בעוועגונג אין אמעריקא.

דער אמעריקאנער ציוניזם איז געווארען א פאלקס־בעוועגונג, און אלס אזעלכע איז איהר בעשערט צו פערנעהמען א וויכטיגען פלאץ אינ'ם אידישען לעבען אין דער נייער וועלט.

ניט ווילענדיג ווילט זיך ציהען א פערגלייך צווישען דעם יעצטיגען אמעריקאנעם ציוניזם און אונזער אייגענע קאנאדישע ציוניסטישע בעוועגונג.

צו דער צייט וואס דארטען אטהעמט מיט לעבען און טהעטיגקייט, הערשט ביי אונז אן אייז־קאלטע פערגליווערטקייט, אזא פערגליווערטקייט און אבגעשטאנענקייט, אז זי פערטרייבט יעדען איינציגען פון זיך.

וועט די יעצטיגע קאנווענשאן וויפיעל עס איז כאטש ווירקען אויף אונזערע היגע ציוניסטען, אז זיי זאלען זיך אויפכאפען פון זייער זיסען שלאף און פערשטעהן זייערע אויפגאבען?

די קומענדע עטליכע טעג וועלען עס דארפען פערענטפערען.

—):(—

וואס די ווירקליכקייט איז

אבוואהל קאנסקריפציע, איז דערווייל נאך ניט קיין געזעץ. איז עס דאך אבער שוין א ווירקליכקייט.

אלע אינדוסטריעלע צענטרען ווערען בעזוכט פון די רעקרוטירונג אפיצערען, און מיט דער הילף פון די בעלי בתים צווינגט מען ארויף אויף די ארבייטער פון מיליטערישען עלטער, אנצושליסען זיך אין דער ארמיי. אין פאל זיי ענטזאגען עס, פערלירען זיי זייערע שטעלע זא ווי זא.

די בעלי בתים גיבען זיי אפען צו פערשטעהן, אז זיי דארפען ווערען סאלדאטען.

מאנכע טהוען עס ניט אזוי אפען, דערפאר אבער, נעהמען זיי ניט צו קיינע נייע יונגע ארבייטער.

אזוי שרייבט עדיטאריעל דער „לייבאר לידער", דער ארגאן פון דער ענגלישער אינדעפענדענט לייבאר פארטיי, די וויכטיגסטע און גרעסטע ארבייטער פארטיי אין ענגלאנד.

צו דער צייט וואס מיר פלפול'ען זיך דא וועגען דעם, צו וועט ענגלאנד איינפיהרען צוואנגס־דיענסט אדער ניט. ערקלערט דיעזער ארבייטער ארגאן, אויף וועלכען מען קען זיך סומך זיין, אז פאקטיש הערשט יעצט קאנסקריפציע אין ענגלאנד.

ווער א סאלדאט, אדער שטארב פאר הונגער, איז די לאגע וואס דער ענגלישער ארבייטער דארף אויסקלייבען.

נעהמען מיר נאך אין בעטראכט, וואס אינ'ם ענגלישען פארלאמענט איז לעצטענס אריינגעטראגען געווארען א פארשלאג צו רעדזשיסטרירען אלעמען צווישען 15 און 65 יאהר אלט, איז צו גלויבען אז די געפאהר פאר צוואנגס־דיענסט אין ענגלאנד, איז א גאנץ בעגרינדעטע.

פנחס רוטענבערג'ס אויפרוף צו אידען

דער גרויסער רוסישער סאציאליסט רעוואלוציאנער אלס איד צו זיין פאלק

די נאציאנאלע ווידערבעלעבונג פון אידישען פאלק

פון פנחס בן־טמי (פ. רוטענבערג)

די אידען, וועלכע האבען דאס גליק געהאט געבארען צו ווערען און אויסצוואקסען אין פרייע קולטורעלע לענדער, וועלכע האבען די מעגליכקייט געהאט פריי צו ענטוויקלען זייערע קרעפטען און צו דערגרייכען די גאר הויכע שטאפלען פון סאציאלען. פאליטישען און וויסענשאפטליכען לעבען, גיבען זיך איצט די מיה, מיטצוהעלפען דער עמאנציפאציע פון רוסישע און רומענישע אידען, צו דערשלאגען זיך פאר זיי גערעכטיגקייט־ און רעליגיאנס־פרייהייט.

ניט זיך און ניט אידען בכלל אנערקענען זיי פאר א בעזונדערע נאציאנאליטעט. און זיי זעהען ניט אדער ווילען ניט זעהן, אז רעליגיאנס־פרייהייט האבען די אידען אפילו אין רוסלאנד, וואס אונז פעהלט איז די פרייהייט צו לעבען און צו אטהעמען פאר די רעליגיעזע און סיי פאר די פרייגעזאנענע פון אונז, ביידע גלייך.

לויט א נייעם רוסישען געזעץ קומט אויס, אז ווען איינער פון די עלטערען — דער פאטער אדער די מוטער — איז א איד (נאטירליך, גע'שמד'ט,) טארען זייערע קינדער, קריסטען, ביז אין פיערטען דור, ניט אויפגענומען ווערען אין דער פעטערבורגער מעדיצינישער אקאדעמיע.

און נאך א סך אזעלכע "רעכטע" האבען מיר וואס ציעלען אין די אידען לויט'ן בלוט, אין די אידען ווי א נאציאן ווי א ראסע, און ניט ווי א רעליגיע.

די אידישע פאליטיק פון דער רוסישער רעגירונג, די בעציהונג צו אונז פון די אנטיסעמיטען בכלל, אבגעזעהען דערפון צו זי איז א גערעכטע און א וויכטיגע, איז אונבעדינגט א קאנזעקווענטע, פיעל מעהר קאנזעקווענט און לאגיש, איידער אונזער אייגענע בעציהונג צו זיך אליין און צו אונזער האפנונגסלאזער טראגישער לאגע.

פיעלע פון די איינפלוסרייכע, ניט רוסישע "גרויסע אידען" וועלכע פערשטעהן די לאגע, האבען מורא מיטצוהעלפען דער אידישען נאציאנאלער בעוועגונג, אום זיך ניט צו קאמפראמעטירען פאר זייערע אייגענע פאטערלענדער, אום "ניט צו פערשטארקען דארט דעם אנטיסעמיטיזם".

דאס בעווייזט נור, אז לויט דער פסיכאלאגיע זייערער, דער אידישער, זיינען זיי, די פרייע בירגער פון פרייע לענדער, ניט ווייט אוועק פון אונז רעכטלאזע רוסישע אידען. אויס אכטונג צו זיך אליין און צו די פרייע לענדער, אין וועלכע זיי זיינען אויסגעוואקסען און לעבען, דארפען זיי אוועקווארפען דעם שרעק, וואס שאפט ניט עהרע, ניט זיי און ניט זייערע פאטערלאנד.

א פערהייראטהע פרוי, וואס איז אריין אין א נייער פאמיליע, קען זיך ניט קאמפראמעטירען פאר איהרע נייע פערוואנדטע ווען זי העלפט ארויס איהרע בלוט פערוואנדטע, די פאמיליע, אין וועלכער זי איז געבוירען. זי ערפילט בלויז א נאטירליכען, א זעלבסטפערשטענדליכען חוב.

אזוי ווייניג קענען זיך אויך קאמפראמעטירען די אידען אין די פרייע לענדער אין די אויגען פון זייער מיטבירגער. קיינער וועט ניט וואגען זיי וואס פארצואווארפען. און זייער חוב צו זייערע בלוט פערוואנדטע מוזען זיי בעצאהלען. זייער חוב. און ניט פראזען פון "מיטלייד" און פערזיכערונגען אין "סימפאטיע", אין וועלכע מיר נויטיגען זיך ניט.

דער חוב צו אונז און צו זיך אליין, ווייל אונזער אינטערעס איז זייער אינטערעס, ווען מיר וועלען אויסגעלייזט ווערען, וועלען אויך זיי אויסגעלייזט ווערען — פון דער פראכטונג, פון דער ספעציפישער בעליידיגענדער בעציהונג צו אידען, ווי צו "אויך מענשען", וואס עקזיסטירט אין אלע אפילו די פרייסטע לענדער.

נאך גאר ניט לאנג זיינען אין אמעריקא געווען (און אפשר זיינען נאך דא) האטעלען, אין וועלכע מען האט ניט אריינגעלאזען "קיין הינט און קיין אידען".

* * *

פארהאן א סך כוחות אין אידישען פאלק, נור צונויפגעזאמעלט מוזען זיי ווערען און אויסגענוצט — די פאסיווע און אקטיווע — אין אט דער אויסערגעוועהנליכער צייט, וואס איז פאר אונז אידען איצט בעזונדערס גינסטיג.

עס איז א פערברעכען צו בעהאלטען זיך איצט, צו קווינקלען זיך און צו ציטערן צו ריידען הויך אויף א קול וועגען דער פיינליכער לאגע אונזערער, וועלכע איז שוין געווארען אונמעגליך. אלץ, וואס הענגט נור אב פון אונז, אלץ וואס איז נור אין אונזער כוח, זיינען מיר פערפליכטעט צו טהון, אט שוין, פאר אונזער אייגענעם שוץ, פאר אונזער איינציגער רעטונג.

פעראינטערעסירט זיינען אין דעם אויך ניט אידען. אבער קיינער וועט זיך ניט איינשטעלען פאר אונז, ווען מיר אליין וועלען ניט שטעהן פאר זיך.

מען דארף אבטרייבען פון זיך אלע שרעקען, אלע ספקות. מיר האבען דאך ניט וואס צו פערלירען. ערגער קאן ניט ווערען און געווינען קענען מיר אלץ.

גרויס איז די פעראנטווארטליכקייט פון יעדען אידען, וועלכע איז בכוח וואס עס איז צו טהאן פאר זיין פאלק — פאר יעדען טאג, פאר יעדע פערלארענע שטונדע און אויך פאר יעדען טריט, וואס מען טהוט און מען טהוט ניט. קיין זאך זאל ניט אונטערגענומען ווערן, וואס איז פראדוקט פון איינעמס א פאנטאזיע, וואס איז אריינגעפאלען אין קאפ איין איינצעלנע פערזאן זאל עס זיין א דעמאגאג צו א בעל־צדקה, גאנץ עגאל. ווער די פערזאן זאל ניט זיין — הויכגעשטעלט, ערפאהרען, רייך. ערפילט מיט די בעסטע ווינשע. קיינער זאל ניט האנדלען אין זיין אייגענעם נאמען.

די אויפלעבונג פון אידישען פאלק דארף זיין די ארבייט נור פון דער מאסע פון אידישען פאלק, און ניט פון עטליכע שתדלנים און מליצי יושר.

אנדערש וועט מען זיך קיין זאך ניט דערשלאגען. און מיר וועלען פאקטיש בלייבען אין דערזעלבער לאגע, וואס איצט.

מיר דארפען גלייך ארגאניזירען א נאציאנאלען אידישען קאמיטעט, א דערוויילינע אידישע רעגירונג, וואס וועט מיט רעכט זיך קענען ווענדען צום גאנצען פאלק מיט דעם רוף: שמע ישראל.

זי וועט פעראייניגען אלע כחות פון אידישען פאלק, און ניט פון א וואסער עס איז איין פארטיי; זי וועט מאביליזירען און וועט אויפאדערען צו ערפילען זיינע פליכטען יעדען אידען פון יעדער שטעלונג און פון יעדער מיינונג. און זי וועט אלעמען אונטערווארפען אן אונבעדינגטער דיסציפלין.

די מלוכות פון דריי אבמאך האבען ערקלעהרט, אז זיי קעמפפען פאר דער קולטור, פאר דער פרייהייט פון די קלענערע נאציאנאליטעטען זייער ווערטה פאר דעם אלגעמיין מענשליכען פראגרעס איז פון דעם דריי־אבמאך אנערקענט. אויך די אידען זיינען אנגערופען געווארען. די פעראינטערעסירטע רעגירונגען נויטיגען זיך ניט אין אונזער אנווייזונג, אז עס לוינט זיך פאר זיי, ארץ ישראל זאל בעזעצט ווערען פון אזא קולטורעלען און אקטיווען פאלק, ווי דאס אידישע. זיי האבען דאס אליין ערקלעהרט. און אונזער פראדוצירענדע קראפט וועט פערצעהנפאכט ווערען, ווען מיר וועלען בעקומען פאליטישע און נאציאנאלע אונאבהענגיגקייט.

אונזער נאציאנאלער ווערטה — דער מאטעריאלער און מאראלישער — איז אויסער יעדען צווייפעל. לויט דער צאהל פון די קרבנות, וואס מיר האבען געבראכט אין דער איצטיגער מלחמה, און לויט דער צאהל פון סאלדאטען, וואס מיר האבען ארויסגעשטעלט אין פעלד, זיינען מיר פאקטיש די אליאירטע פון די אליאירטע. מעהר פון בעלגיען, סערביען און מאנטענעגרא.

מיר דארפען זיך דערשלאגען, אז אט דער פאקט זאל עפענטליך אנערקענט ווערען. זיך דערשלאגען אן אפיציעלע אנערקענונג פון א פארשטעהערשאפט פון אידישען פאלק אום צו פערהאנדלען אין זיין נאמען מיט די רעגירונגען פון דיא בעטראפענדע מלוכות, און אום אפיציעל צו פערטרעטען די אינטערעסען פון אידישען פאלק אויף דעם פריעדען קאנגרעס.

און אין דיזען זין דארפען מיר ארגאניזירען און אנפיהרען א סיסטעמאטישע קאמפאניע אין דער אמעריקאנער און אייראפעאישער פרעסע. דאס ציעל זאל זיין — א אידישער שטאאט אין ארץ ישראל און א מענשליך ווירדיגע עקזיסטענץ אומעטום וואו די אידען לעבען אין גלות — אין רוסלאנד, רומעניען, דייטשלאנד, א. ז. וו. אויף די יסודות פון בירגערליכער פאליטישער און נאציאנאלער גלייכבערעכטיגונג.

די עפענטליכע מיינונג איז אומעטום פאר אונז, אויך די אמעריקאנישע, וואס איז פון א בעזונדערן אינטערעס פאר די קריעגס־פיהרענדע צדדים.

(פארטזעצונג פאלגט)

דער וואוקס פון קענעדער עקספארט

נור דורך דעם עקספארט פון קענעדאס פראדוקטען, איז עס מעגליך פאר קענעדע צו בעצאהלען דעם פראצענט פון איהר אויסלענדישע חובות און פון צייט צו צייט אביסעל אויך פון דעם קרן.

א לאנד, ווען פערשולדיגט, איז אין דער זעלבער לאגע וויא אן איינצעלנע פערזאן, ווען ער דארף נאכקומען יעהרליכע אבצאהלונגען אויף מארטגיידזשעס.

קענעדא צאלט אבער ניט איהרע חובות מיט קעש. דאס גאנצע גאלד וואס געפינט זיך אין קענעדא וואלט ניט גענוג געווען צו דעקען דעם פראצענט פאר איין יאהר צייט. די חובות פון דער דאמיאן ווערען בעצאהלט מיט די הויפט פראדוקטען פון לאנד. ווי צום ביישפיעל, ווייץ, מעל, בהמות, מילך פראדוקטען, געהילץ, פאפיער און נאך אזעלכע פראדוקטען אין וועלכע דער וועלט מארק נויטיגט זיך.

עס איז דערום העכסט וויכטיג פאר יעדען איינעם צו וויסען דעם צושטאנד פון קענעדער עקספארט. ענטוויקעלט זיך עס ווי עס דארף צו זיין, אדער ניט.

דער לעצטער בעריכט וועגען קענעדעס האנדעל פאר דעם יאהר וואס ענדיגט זיך מארטש דעם 31טען 1915, צייגט, דאס קענעדא, אויספראבירענדיג אלערליי מיטלען ווי אזוי צו בערייכערן דאס לאנד, האט ענדליך בעגריפען, דאס דער בעסטער וועג דערצו איז די ארבייט מיט וועלכע זי האט זיך שטענדיג בעשעפטיגט: — פארמעריי, געהילץ, מינען פאבריקען א. ד. ג. אגריקולטור איז יעצט דער הויפט פראדוקט פון קענעדא. דער פארמער איז אלץ געבליבען דער יעניגער, וואס צאהלט דעם פראצענט פאר די דאמיניאן חובות.

דער עקספארט פון ווייץ פאר דעם יאהר וואס ענדיגט זיך מארטש 1914 האט דערגרייכט די ריזיגע ציפערען פון 120 מיליאן 426 טויזענד בושעל, אין געלד בעטרעפט עס 117 מיליאן מיט 719 טויזענד דאלאר, כמעט דאפעלט פון פאריגען יאהר. די אורזאכע פון דעם איז: דאס גערעטעניש פון יאהר 1913.

עס איז אינטערעסאנט צו בעמערקען, דאס דער קענעדער ווייץ עקספארט האט ביז דעם יאהר 1912 ניט אריבערגעטראטען די צאהל פון 50 מיליאן בושעל, דאך אין יאהר 1914 האט עס דערגרייכט 120 מיליאן.

א דאנק דער שלעכטער גערעטעניש פון דעם יאהר 1914 איז אונזער עקספארט בעדייטענד געפאלען. דער ווייץ עקספארט פאר דעם יאהר וואס ענדיגט זיך מארטש 1915 בעטרעפט 71 מיליאן 913 טויזענד בושעל. אין געלד — 74 מיליאן 293 טויזענד דאלאר. ווייץ וועלכע מען פיהרט ארויס פון לאנד איז קיין מאל ניט געווען טהייערער ווי א דאלאר א בושעל, אויסער אין די יאהרען 1910 און 1915.

דער וואוקס אין עקספארט פון ווייצען מעהל מוז גערעכענט ווערען אין פארבינדונג מיט ווייץ. די אורזאכע דערפון איז, ווייל דאס פסולת פון דעם ווייץ בלייבט איבער אין לאנד און ווערט בענוצט אלס שפייז פאר בהמות, ווי אויך צו מיסטיגען פעלדער. דערצו קענען היגע ארבייטער קריגען בעשעפטיגונג ביים מאהלען מעהל, ביים פערפערטיגען עס א. ז. וו.

קענעדאס מעהל עקספארט וואקסט בעדייטענד. פאר דעם יאהר 1910 האט עס קיין מאל ניט דערגרייכט די סומע פון 10 מיליאן דאלאר.

אנפאנגענדיג מיט דעם יאהר 1910 האלט דער מעהל עקספארט אין איין וואקסען.

די פאלגענדע טאבעלע בעווייזט עס:

1910	$14.859.000
1911	$13.854.000
1912	$16.034.000
1913	$19.970.000
1914	$20.581.000
1915	$24.610.000

עס וואלט גאר קיין וואונדער ניט געווען, ווען דער מעהל עקספארט זאל פאר דעם נור וואס אנגעפאנגענעם יאהר דערגרייכען ביז 30 מיליאן דאלאר.

קענעדא קען ווערען דאס גרעסטע מעהל פראדוצירענדע לאנד אין דער וועלט. קענעדא האט ווייץ, וואסער קראפט און די נויטיגע טראנזיט מיטלען איבערצושטייגען יעדעס ווייץ פראדוצירענדעס לאנד.

א צווייג פון קענעדאס אגריקולטור אינדוסטריע וועלכע האלט זיך אין איין וויגען, איז דער עקספארט פון פיה. די טאריף געזעצע פון די פעראייניגטע שטאאטען, דער הויכער פראכט פרייז פאר פיה איבערן ים און די שטרענגע קאראנטין געזעצען הינדערען א סך דעם עקספארט פון פיה.

אלס בעווייז קען דיענען דער פאקט, דאס פאר דעם יאהר וועלכער ענדיגט זיך מארטש 1915 ווען דער אמעריקאנער מארק איז געווען אפען, האט קענעדאס עקספארט פון פיה איבערגעשטיגען אלע פריערדיגע יאהרען. אין דער צייט ווען דער עקספארט פון פאריגען יאהר האט בעטראפען 2 מיליאן 949 טויזענד דאלאר, האט דער עקספארט פאר היינטיגס יאהר דערגרייכט די סומע פון 14 מיליאן 513 טויזענד דאלאר.

דער עקספארט פון חזיר פלייש איז אויך בעדייטענד געוואקסען. פאר דעם יאהר פון 14 — 1913 האט עס בעטראפען 5 מיליאן 763 טויזענד דאלאר, פאר דעם יאהר 15 — 1914 האט זיך עס אויפגעהויבען ביז 11 מיליאן 811 טויזענד דאלאר.

דעם פראמינענטעסטען פלאץ פערנעהמט אבער דער עקספארט פון קעז. פאר דעם לעצטען יאהר איז ארויסגעפיהרט געווארען קעז פאר דער סומע פון 19 מיליאן 213 טויזענד דאלאר, עטוואס מעהר ווי דעם פאריגען יאהר. עס איז אבער א שטענדיגע אינדוסטריע אויף וועלכער דאס לאנד קען זיך שטיצען.

איינע פון די מערקווירדיגסטע ערשיינונגען איז דער וואוקס אין דעם עקספארט פון פאפיער און פאפיער מאטעריאל. דער עקספארט פון פאפיער מאטעריאל האט דעם לעצטען יאהר בעטראפען 9 מיליאן 266 טויזענד דאלאר. קענעדאס פאפיער פאבריקאנטען האבען פאר דעם לעצטען יאהר עקספארטירט פאפיער אין ווערטה פון 14 מיליאן 91 טויזענד דאלאר. דער פערלאנג נאך דרוק פאפיער האט זיך בעדייטענד פערגרעסערט איבער דער גאנצער וועלט, ספעציעל אין די פעראייניגטע שטאאטען. פון יאהר 1913 ביז 1914 האט זיך עס פערגרעסערט אויף 60 פראצענט.

פאלגענדע ציפער ווייזען דעם טאטאל פון קענעדער פאפיער עקספארט:

1913	$.692.000
1914	$11.386.000
1915	$14.091.000

אין די פעראייניגטע שטאאטען האט קענעדא פאר דעם לעצטען יאהר אריינגעפיהרט פאפיער אין ווערטה פון 12 מיליאן דאלאר.

קענעדער פראדוקטען מאכען טעגליך פאר קענעדא צו בעצאהלען די פראצענטען פאר איהרע גרויסע חובות און לויט דער ענטוויקלונג און וואוקס פון איהר פראדוקציאן איז עס גאנץ מעגליך, דאס קענעדא זאל זיך מעהר אדער ווייניגער בעפרייען פון איהרע חובות.

פריש און ערפרישענד

"SALADA"

איז צוזאמען געשטעלט פון ריינע, גאנצע יונגע בלעטער. ריכטיג געקליבען ריכטיג געבלענדעט און ריכטיג געפאקט. עס ברייננגט אייך צו אייער טיש דעם ריח נחוח פון א גארטען פון ווייטען מזרח.

שווארץ געמישט אדער גרין

אנגעלעהרענט

ערצעהלונג.

(דערצעהלט פון חיים דעם רופא.)

פון אהרן פינאווסקי

אלט געווען בין איך דאמאלס, ווען איך האב זיך געלעהרנט רופא'ריי ביי מיין פעטער עליו השלום, יצחק הערש דעם רבינ'ס דאקטאר אין קאראסטישעוו, א יאהר זיבעצעהן, אכצעהן, און פלעג גאנץ אפט קומען אין גאסט נאך קארסילאוו, וואו מיינע עלטערן האבען געוואוינט.

בין איך עפעס איינמאהל אין אלול צייט געווען אן אכט טאג אין געסט. אויף דעם נייגטען טאג גאנץ פריה, האב איך אומגעריכט דורכ'ן פענסטער ביי דער אכסניה אנקעגען אונז, דערזעהען בעריל ליובאטשקער, שפאנט איין דאס פערד אין וועגעלע; און דאס וועגעלע איז אביסעל אנגעשטעלט מיט זעק.

דער בעריל ליובאטשקער, אן עלטערער איד פון א יאהר פופציג, איז'ן זיין מסחר שטענדיג געווען פיהרען פון קאראסטישעוו קיין פאסטאוו, געוואנד, און פון דארט צוריק — סעמיעטשקעס, רעפאק צו אויל; דער טראק איז געווען דורך קארסילאוו. געה איך צו איהם ארויס.

„גוט מארגען! איהר וועט מיר אפשר נעהמען קיין קאראסטישעוו?"

דרעהט ער צו מיר אויס דעם קאפ.

„גוט יאהר! אהא! דו ביזט דאך, מאכט ער, מאטיל חיה'ס, ווערסטו וועלען זיצען אויף די זעק?"

טהו איך א טאפ די זעק צו עס וועט ניט זיין איבעריג הארט אויף זיי צו זיצען.

„איך וועל זיצען אויף די זעק", בין איך מרוצה.

„וועסט קאנען פאהרען".

„גוט, זאג איך, איך וועל זיך, איך וועל זיך נור צוגרייטען", און לאז זיך געהן אין שטוב.

„גיך מאך דארט ניט קיין לאנגע שהיות, שרייט מיר בעריל נאך. קום באלד ארויס, איך פאהר שוין".

צוגרייטען זיך, האב איך סיי וויא סיי ניט געהאט וואס, אלצדינג איבערגעלאזט אין קאראסטישעוו ביים פעטער, אפילו די תפילין ניט מיטגענומען, נור איך האב געמיינט צוליעב טהון דער מוטער און כאפען דערווייל א דאוונען מיט דעם טאטענס תפילין, פערשטעהט זיך.

דער הערט אז איך פאהר שוין, וויל מיר די מאמע מיטגעבען א האלבע ברויט מיט א הערינג, איינגעוויקעלט אין א טיכעל, האב איך עפעס עס ניט געוואלט מיטנעהמען. הונגעריג בין איך גראד ניט געווען, אין דרויסען איז ווארעם, האב איך געמיינט. אז אט פליה איך איבער. טאמער, טראכט איך, וועט אפילו דויערען אזעלכע צוויי שעה און מיך אויסהונגערען, וועל איך אכדעם עסען געשמאקער, און נאך אלעמען איז מיר עפעס ניט אנגעשטאנען א בחור זאל זיך שלעפען מיט א פעקעל.... געזעגען איך מיך מיט די נאהענטע און בעקאנטע. די מאמע בעגלייט מיך צום וואגען. בעריל זיצט שוין אויף דער קעלניע מיט דער ביטש אין האנד.

איך זעץ זיך ארויף אויף א נידעריגען זאק, בעריל טהוט א ציה די ווישקעס, א שמייסט דאס פערד און היידא.

„פאהר געזונטערהייד!, שרייט מיר די מאמע נאך, גרוס"... נור מעהר האב איך ניט געהערט. איך קוק זיך אום, אט זעה איך שוין ניט אונזער הויז. דאס פערד צולאזט זיך געשווינד און באלד טאקי. הויבען מיר זיך אן טראגען איבער'ן פרייען פעלד.

פון דער ערד שטעקען נאך ארויס די איבערגעבליבענע שטרוי פון די תבואות וואס מען האט ניט לאנג צוריק אראבגענומען. דער הימעל איז לויטער, נור ווייט ביים ברעג הימעל, הויבט זיך אויף א כמארע, רוקט זיך אלץ העכער און נאהענטער איבער אונז. הויבט אן צו ווערען פינסטער ווי פארנאכט. טהוט זיך א רגע א גיס אויס, ווי א זילבערנער שלאנג אין דער לופט — א בליץ... און טראך... א דונער האט זיך גענומען קייקלען אלץ העכער און שטארקער און מיט אמאל, טהוט א גאס א רעגען, א גערדיכטער רעגען און גלייך אין פנים אריין. נעהמט בעריל ארויס פון דער קעלניע צוויי לעדיגע זעק, ווארפט אויף מיר איינעם ארויף; מיט דעם אנדערען נעהמט ער זיך ארום, דאס פערד הויבט אן צו געהן אלץ לאנגזאמער. בעריל טהוט אלע מאל א שמיץ דאס פערד און קוקט אונטער'ן וואגען, ווי די רעדער שניידען איין די פייכט געווארענע ערד אין טיעפע פאסען...

פאהרען מיר אזוי א שעה און צוויי; דער רעגען שמייסט אלץ. פון דעם פערד שלאגט אזש א פארע, אין גאנצען דורכגעווייקט, אונז אבער פערשטעלען די זעק...

הונגעריג בין איך שוין אויך. און דא זיינען מיר גאר א קליינע שטרעקע אבגעפאהרען. האב איך שוין חרטה, למאי איך האב זיך געשעהמט מיטנעהמען וואס די מאמע האט מיר געוואלט געבען. אויפ'ן פעלד, ווער זעהט מיך...

מיר זענען קוים מיט צרות אנגעקומען אין דעם נאהענטען דארף „אטשעראוו". פאר יוסף לייזערס קרעטשמע קריכען מיר אראב. בעריל פיהרט אריין דאס פערד און וועגעלע אין שטאהל. איך נעהם פון זיך אראב דעם זאק און געה אריין אין שטוב. טרעף איך דעם אלטען יוסף לייזער'ן מיט דעם אראבגעלאזטען ארבעל, מיט דער פערשמאלצעוועטער יארמולקע אויפ'ן קאפ, שטעהט צווישען די לאנגע בענק און טישען, לעגט צונויף דעם טלית און תפילין.

וועלוויל און אייזיק, זיינע צוויי בחורים'לאך, וואס האבען ביי אונז געגעסען קעסט און געלערנט מיט מיר אין איין חדר. זיצען ביי אן עק טיש און שרייבען מיט קריד.

„גוט מארגען!"

יוסף לייזער דערקענט מיר ניט א ווייל. נור די יונגען גיבען א שפרונג אויף מיט אויסגעשטרעקטע הענד.

שלום עליכם. וואס מאכסטו עפעס?"

„וואס זאל מען מאכען? ניט מיר דערווייל, זאג איך, א פאאר תפילין."

אן אנדערש מאהל וואלט איך אפשר

(פארטזעצונג אויף פיידזש 5)